

REFORMÁTUS KÁNTOR

Szerkeszti: Bódiss Tamás és Dávid István

A Magyar Református Egyház a 2009 és 2014 közötti éveket „Kálvin emlékévek”-ké nyilvánította. Az évfordulók általában számvetésre ösztönöznek, így a mögöttünk lévő Kálvin-évek arra is lehetőséget adtak, hogy a reformátor és a zene kapcsolatát újraértékeljük. A Református Kántor idei évi számaiban —a Magyar Egyházzene XX/4. számában olvasható bevezető gondolatokat folytatva— e fölismeréseket osztjuk meg az olvasókkal.

Kálvin és a zene

Az egyházi és a világi

Hogy a maga valóságában lássuk és helyesen értékeljük a genfi egyház liturgiai és egyházzenei életét, ismernünk kell a történeti körülményeket is, különösen azokat az előzményeket, melyek még az ő odaérkezése előtt történtek.¹

Genf, a középkor folyamán még fontos kereskedőváros gazdasági jelentőségét a reformációhoz közeledve fokozatosan elveszítette, és a katolikus Savoya család befolyása alá került.² A család a város, a falvak és termőterületek mellett a genfi egyházmegye fölötti ellenőrzést is megszerezte, ami még tovább növelte hatalmukat. Ebben a helyzetben Genf az ekkoriban megerősödő Svájci Konföderáció felé fordult, és 1526-ban szövetségre lépett Bernnel. Bern városa két évvel ezután, 1528-ban fogadta be a zwingliánus reformációt, mely aztán a genfi folyamatokat is meghatározta. A szövetséges város —ahogy ez lenni szokott— a támogatás viszonzásaként nemcsak politikai és gazdasági, de —nem kis mértékben az előbbiek biztosítására— vallási kérdésekben is befolyásolni kívánta a genfi helyzetet. Bern első lépésként *Guillaume Farel* teológust küldte Genfbe, akinek biztatására a városi tanács 1535 nyarának elején egy tollvonással megszüntette a római misét. A mise eltörlésére „a genfi püspök a város teljes lakosságának kiközösítésével válaszolt. Megindult a katolikus papság és hívei kivándorlása a városból a Savoyaiak által elfoglalt területre.”³

¹ Alister McGRATH (ford. Nagy Mónika Zsuzsanna): *Kálvin*. Osiris Kiadó, Budapest 2001. A monográfia részletesen ismerteti az előzményeket és a történeti helyzetet.

² McGRATH 100–108.

³ McGRATH 105

Igen fontos megismételniünk, hogy nem Kálvin törölte el a misét Genfben, ő már kész helyzetet kapott. Kálvin feladata az volt, hogy a genfi egyházat és annak istentiszteletét megteremtse. A híressé vált genfi zsoltárkönyv tehát a római liturgiához tartozó, azzal együtt megszűnt latin egyházi ének pótlását —tehát egy már meglévő hiány betöltését— volt hivatva szolgálni.

Az új, anyanyelvű zsoltárének saját korának zenei talaján fogant. 1520 után a francia világi műzenében az akkordikus-deklamációs jellegű négyszólamú „párizsi chanson” vált uralkodóvá, mely kiválóan alkalmasnak bizonyult a reneszánsz versek megzenésítésére.⁴ Ez lett a hugenotta zsoltár zenei alapja. A Sorbonne-on jogot és teológiát tanuló Jean Cauvin (vagy ahogy később magát nevezte: Calvin) kétségtelenül ismerte az ünnepektől udvari költő, Clement Marot líráját. Kezdetben még csak társszerzőnek hívta, Genfbe visszatérésekor azonban teljesen rábízta a bibliai zsoltárok verseibe foglalását.

A zsoltárdallamok világi eredete miatt Kálvin szigorúan megkövetelte a szekuláris és a szakrális (templomi) zeneiség szétválasztását. Az 1543-as zsoltárkönyv híres előszava ezt írja: „Arra magától értődően nagyon is ügyelni kell, hogy az éneklés ne legyen afféle könnyedén csapongó, hanem legyen benne súly és fenség, amint Ágoston egyházatya mondja. Vagyis tehát nagy különbségnek kell lennie az asztali, a házi muzsika meg a zsoltár között. Amarra vígadnak az emberek, ezt pedig a szent gyülekezetben éneklük.”⁵

A templomi istentiszteleten megszólaló ének tehát —Kálvin szerint— nem hasonlíthatott a világi zenére. A dallamok bekerülhettek, de a „könnyedén csapongó” többszólamú előadással szemben a templomi éneket a súllyal és fenséggel megszólaló egyszólamúság jellemezte.

Ha a kálvini gondolkodást a mai viszonyokra alkalmazzuk, akkor először azt kell kimondanunk, hogy a többszólamú éneklést ma semmi okunk kihagyni a templomi istentiszteletből, hisz az ma nem a világi zenélés jellemző műfaja. Más oldalról viszont: ha Kálvin szerint „nagy különbségnek kell lennie” a világi zene és az egyházi ének között, akkor templomainkba semmilyen indokkal nem vihetjük be a világi szórakozóhelyek hangulatát és zenei stílusát. Ahogyan a genfi istentiszteleten nem nyerhetett teret a kóruséneklés —mint az akkori világi zeneélet jellemző műfaja—, a mai istentiszteleten sincs helye a populáris zenei műfajoknak, dallamoknak és hangszereknek.

Bódis Tamás
(Folytatjuk)

⁴ Howard M. BROWN (ford. Karasszon Dezső): *A reneszánsz zenéje*. Zeneműkiadó, Budapest 1980. 244, valamint Dietel GERHARD: *Zenétörténet évszámokban*. 1. kötet: A 2. századtól 1800-ig. Springer Hungarica, Budapest 1996. 66.

⁵ Kálvin előszava számos helyen megtalálható. Magyarul először —Dr. Révész Imre fordításában— a *Jugoszláviai Keresztény Egyház Énekeskönyvé*-ben (1939) olvasható. A közelmúltban közölte a *Zsoltár* című egyházzenei folyóirat 1/4-es számában (<http://silver.drk.hu/zsoltar/>), legújabbban teljes terjedelmében Claude GOUDIMEL: *Zsoltárok. Négyszólamú kórusok a genfi zsoltárok dallamaira* 1565. Magyarországi Református Egyház, Budapest 2002. 6–8.